

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Gaudi-Nagy Tamás ügyvéd (cím) által képviselt név (cím) I. rendű és név (cím) II. rendű felpereseknek, a dr. Fintha Nagy Ádám ügyvéd (cím) által képviselt név (cím) alperes ellen végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében, a Pest Megyei Bíróság 2005. november 30-án meghozott, 10. P. 28.446/2002/77. számú ítélete ellen a felperesek részéről 79., az alperes részéről 78. sorszám alatt előterjesztett fellebbezések folytán meghozta a következő

í t é l e t e t

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érinti, fellebbezett rendelkezését részben a következők szerint megváltoztatja.

Kötelesrész jogcímén egymás között egyenlő arányban az I. és a II. rendű felperes tulajdonába adja a (...) hrsz. alatt felvett, külterületi ingatlan néhai Sz.J. örökhagyó nevében álló 2973/20412 tulajdoni hányadát, valamint a (1. cím) alatti ingatlanban lévő, és a 168/2002. számú jegyzőkönyvben 1-24. tételszám alatt felvett, a hagyatéki leltár 6. tétele alatti, továbbá a (2. cím) alatti ingatlanban lévő és a VI-92/2001. számú jegyzőkönyvben 1-50. tételszám alatt felvett, a hagyatéki leltár 7. tétele alatti ingóságokat.

Az alperest a (...) hrsz. alatt felvett, külterületi ingatlan néhai Sz.J. örökhagyó nevében álló 2973/20412 tulajdoni hányad tekintetében a felperesek tulajdonjoga bejegyzésének tűrésére kötelezi.

Az alperest a kötelesrész pénzbeli kiadása címén terhelő marasztalását az I. rendű felperes vonatkozásában 7.133.877 (hétmillió-százharmincháromezer-nyolcszázhetvenhét) forintra, a II. rendű felperes tekintetében 14.706.273 (tizennégymillió- hétszázhatvanháromezer-kétszázhetvenhárom) forintra leszállítja és kötelezi az alperest ezen tőke összegek után 2002. május 31. napjától 2004. április 30. napjáig évi 11 %-os, 2004. május 1. napjától a teljesítésig a késedelemmel érintett naptári félét megelőző utolsó napon érvényes jegybanki alapkamattal megegyező mértékű kamat megfizetésére.

Néhai Sz.J. örökhagyó 1998. október 14. napján tett végrendelete érvénytelenségének megállapítása és a hagyaték kiadása iránti kereset elutasítására vonatkozó rendelkezést mellőzi.

A Fővárosi Ítéltábla megkeresi a (..) Körzeti Földhivatalt, hogy a (...) hrsz. alatt felvett, külterületi ingatlan néhai Sz.J. örökhagyó nevében álló 2973/20412 tulajdoni hányadra egymás között egyenlő arányban I.rendű felperes neve (szül.dátum, an., lakcím) és II.rendű felperes neve (lánykori név, szül.dátum, an., lakcím) javára a tulajdonjogot kötelesrész jogcímén jegyezze be.

Az elsőfokú ítélet egyéb rendelkezéseit helybenhagyja.

Kötelezi az I. és a II. rendű felperest, hogy 15 napon belül fizessenek meg az alperesnek személyenként 420.000 (négy százhuszezer) forint másodfokú perköltséget.

Kötelezi az I. és a II. rendű felperest személyenként 450.000 (négy százötvenezer) forint, az alperest 24.000 (huszonnégyezer) forint fellebbezési illeték megfizetésére, az állam javára külön felhívásra.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s

A felperesek apja, Sz.J. 1998. október 14-én írásbeli magánvégrendeletet készített, melyben a tulajdonát képező minden ingó- és ingatlan vagyonának örököséként, az alperest jelölte meg, és gyermekeit kötelesrészre szorította. Az örökhagyó 2002. május 20-án elhunyt. Hagyatékát a végrendelet alapján ideiglenes hatállyal adta át az alperesnek a közjegyző.

A felperesek módosított keresetükben elsődlegesen annak megállapítását kérték, hogy az örökhagyó írásbeli végrendelete érvénytelen, a hagyatékot a törvényes öröklés rendje szerint 1/2-1/2 arányban megszerezték. Kérték azt is, kötelezze a bíróság az alperest a hagyaték tárgyainak, felszámítható hasznainak kiadására, illetve a jogalap nélkül birtokban tartott vagyontárgyak után, használati díj megfizetésére. Másodlagos kereseti kérelmük a kötelesrész kiadására irányult.

A végrendelettel szemben vagylagosan négy megtámadási okot jelöltek meg. Elsődlegesen arra hivatkoztak, hogy az örökhagyó a végrendeletkezés időpontjában a Ptk. akkor hatályos 17. §-a szerint cselekvőképtelen állapotban volt, előrehaladott betegsége folytán ügyei viteléhez szükséges belátási képessége állandó jelleggel, teljesen hiányzott. Másodlagosan az érvénytelenséget - a végintézkedés

jogszabályba ütköző voltára - a Ptk. 200. § (2) bekezdésére alapították. Álláspontjuk szerint a végrendeleten lévő névaláírás nem az örökhagyótól származik és keltezésének időpontja is aggályos. Harmadlagos okként a Ptk. 649. § (1) bekezdés c) pontjára utalva előadták, hogy az alperes és a végrendeletet ellenjegyző dr. K.S.Z. ügyvéd az örökhagyó szellemi hanyatlását és szenilis elbutultságát kihasználva, tisztességtelen befolyással bírták rá a néhait a végintézkedésre. E befolyás nélkül az örökhagyó nyilvánvalóan nem tett volna ilyen rendelkezést, mert az éles ellentétben áll korábbi kijelentéseivel, valamint életfelfogásával, mely szerint a családi vagyont minden áron meg kell őrizni. Negyedsorban a Ptk. 631. § a) pontjában foglaltakra figyelemmel kérték megállapítani az érvénytelenséget amiatt, hogy az egyik tanú - O.né P.M. -, nem tudja egyértelműen azonosítani a végrendelező személyét.

Kötelesrész jogcímén a leltárba vett vagyontárgyak közül természetben kérték kiadni az ingatlanokat - a 2.sz.. hrsz-ú ingatlan 3004/3364 tulajdoni illetőségét és a 1.sz.hrsz-u ingatlan 2973/20412 hányadát, valamint a (cím) alatti ingatlant -, a (1.sz. és 2.sz. cím alatti ingatlanokban lévő és a leltárba vett ingóságokat, továbbá a (cím) alatti ingatlanban leltározott ingóságok fele részét. E vagyontárgyak értékét meghaladóan kötelesrész jogcímén személyenként 9.480.666 forintba és annak 2002. május 30-tól járó törvényes mértékű késedelmi kamataira tartottak igényt.

Érvelésük szerint a kötelesrész természetbeni kiadását az indokolja, hogy a (...) házas ingatlan az I. rendű felperes által lakott, további részilletősége a tulajdonában áll, ezért az ingatlan hagyatékba tartozó része kizárólag őt illetheti meg. A másik telekingatlant és a (...) telekingatlant műveléssel hasznosítják, az ingóságok pedig olyan vagyontárgyak, amelyek a család számára különös értékkel bírnak. Ezekre mindketten igényt tartottak.

Az alperes a keresetek elutasítását kérte. Az elsődleges keresettel kapcsolatban arra hivatkozott, hogy a megjelölt érvénytelenségi okok nem állnak fenn, a másodlagos kereset pedig a Pp. 130. § (1) bekezdés f) pontjából következően időelőtti. Álláspontja szerint a kötelesrész hagyatéki tartozás, ezért az, mint kötelmi jogi igény, kizárólag az örökösrel szemben érvényesíthető. A felperesek a végrendelet érvényességét vitatják, az örökös személyének megjelölésére, ezért csak a végleges hagyatékátadó végzésben kerülhet sor. Így e határozat meghozatala előtt a kötelesrész iránti igény sem terjeszthető elő. Amennyiben azonban a bíróság a kötelesrész kiadására irányuló kérelmet megalapozottnak ítélné, azt a Ptk. 672. § (1) bekezdése alapján pénzben rendelve kiadni.

Az elsőfokú bíróság ítéletében néhai Sz.J. 1998. október 14. napján kelt végrendelete érvénytelenségének megállapítása és a hagyaték kiadása iránti keresetet elutasította. Megállapította, hogy az I. rendű felperes kötelesrész jogcímén megszerezte a (...). hrsz. alatt felvett ingatlan 3004/3360 részilletőségének tulajdonjogát. Rendelkezett a tulajdonosváltás ingatlan-nyilvántartási bejegyzéséről, amelynek tűrésére kötelezte az alperest, valamint arra, hogy

fizessen meg az I. rendű felperesnek 8.108.877 forintot, a II. rendű felperesnek 15.723.877 forintot, ezt meghaladóan a keresetet elutasította. Kimondta, hogy a peres felek a felmerült költségeiket maguk viselik, míg az Államnak külön felhívásra az I. és II. rendű felperes egyenként 281.205 forintot, az alperes pedig 187.500 forintot köteles megtéríteni.

Az ítélet indokolása szerint az örökhagyót a 2001. január 24-én meghozott másodfokú ítélettel helyezte jogerősen cselekvőképességet kizáró gondnokság alá a bíróság. Erre figyelemmel az elsődleges érvénytelenségi okkal kapcsolatban a felpereseket terhelte annak bizonyítása, hogy a néhai a végrendelezkéskor sem rendelkezett az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel. A felperesek indítványára kihallgatott tanúk vallomása szerint 1998-ban az örökhagyónál már észlelték a szellemi hanyatlás tüneteit, míg az alperes által meghallgatni kért tanúk ezt nem tapasztalták. A felperesek egyes nyilatkozatai arra utalnak, hogy 1998-ban, illetve 1999. első felében maguk sem tekintették az örökhagyót cselekvőképtelennek, mert ügyvezetővé választották, majd ezt követően kizárták őt a társaságból. 1999-ben pert indítottak ellene ajándék visszakövetelése iránt, kapcsolatuk megromlására hivatkozva és a keresetlevélben nem tettek említést cselekvőképtelenségéről.

A perben kirendelt dr. B.GY. igazságügyi szakértő megállapította, hogy az örökhagyó 1998. október 14-én a végrendelezkéskor szükséges belátási képességgel igen nagy valószínűséggel még rendelkezett. Az elsőfokú bíróság bizonyítékként értékelte dr. T.L., dr. K.E. és dr. B.K. igazságügyi szakértők véleményét is, akik más ügyekben, a bíróság kirendelése folytán, részben az örökhagyó személyes vizsgálata alapján jutottak azonos következtetésre. A felperes által felkért dr. B.J. szakértő véleménye - annak kiindulási pontja - helytelen, mert pontos adatok ismerete nélkül értékelte úgy, hogy az örökhagyó betegsége 1998-ra nagy valószínűséggel kifejlődhetett. Dr. J.Cs. háziorvos előadása kétséges és az adott kérdésben szakértőnek sem tekinthető. Mindezekre figyelemmel a magánszakértői vélemény és a nevezett tanú vallomása az egybehangzó igazságügyi szakértők véleményét kétségessé nem teszi. Mivel a perben kirendelt és a felperesek által felkért szakértők ugyanazon adatok értékelése alapján adtak eltérő véleményt, az elsőfokú bíróság megítélése szerint az adott kérdésben meghallgatásuktól további eredmény nem várható. A magánszakértői vélemény nem alkalmas a perben kirendelt szakértő véleményének megkérdőjelezésére, ezért nem indokolt a kirendelt szakértő véleményének felülvizsgálata sem. Így az elsőfokú bíróság a felperesek által indítványozott további bizonyítást mellőzte.

A másodlagos megtámadási ok körében az elsőfokú bíróság az ítéletben rögzítette, hogy a végrendeletet készítő ügyvéd és a végrendeleti tanúk teljes egészében egybehangzó vallomásokat tettek, amelyeket az érdektelen O.A. tanú vallomása és a végrendelezkéskor kapcsolatos ügyvédi tényvázlat tartalma is alátámasztott. A kirendelt igazságügyi írásszakértő megállapította, hogy a végrendeleten lévő aláírás az örökhagyótól származik. A perben nem merült fel olyan tény, ami e

bizonyítékokkal szemben kétségessé tenné a végintézkedés tanúk által ismertett körülményeit, vagy a végrendeleten lévő aláírás örökhagyótól származó voltát.

Az elsőfokú bíróság a felperes által csatolt, N.T. és Z.Gy. által készített véleményeket értékelni nem tudta. A szakértők más ügyben és fénymásolt anyag alapján dolgoztak, a kérdéses végrendeletet nem vizsgálták. Abból, hogy más esetben az örökhagyó aláírását meghamisították, nem lehet következtetni a végrendeleten lévő aláírás hamis voltára. A felperesek által beszerzett grafológiai vélemény és a tanúk által előadottak nem tették aggályossá a perben kirendelt igazságügyi szakértő véleményét. A grafológia több szempontból szolgáltathat az író személyére vonatkozó fontos információkat, de nem alkalmas az írás eredetiségének vizsgálatára.

A harmadlagos érvénytelenségi okkal összefüggésben az elsőfokú bíróság a PK. 86. számú állásfoglalás alapján kifejtette, a végrendeletkező személyazonosságának tanúsítására nem csak az a tanú alkalmas, aki az örökhagyót előzőleg személyesen ismerte, hanem az is, aki a személyazonosságot kétségtelen bizonyossággal, hitelt érdemlő módon megállapította. O.né P.M. látásból ismerte örökhagyót, tudta, hogy barátja édesanyjának élettársa, akit előtte a másik tanú, valamint az eljáró ügyvéd igazolt. Erre tekintette O.né P.M. a végrendeletkező személyazonosságát kétségtelen bizonyossággal meg tudta állapítani és ehhez nem volt szükséges a személyi igazolvány felmutatása.

A negyedleges megtámadási okot vizsgálva az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az örökhagyó maga kérte fel a közreműködő ügyvédet a végrendelet elkészítésére, arról vele egyedül tárgyalt, és gondoskodott a tanúkról is. Arra nem merült fel adat, hogy az ügyvéd és az alperes között olyan kapcsolat lenne, melyből eredően közösen vették volna rá az örökhagyót a végintézkedésre. Nem állapítható meg az sem, hogy mi volt az a meg nem engedett magatartás, amellyel az alperes tisztességtelen befolyást gyakorolt az örökhagyóra. A néhai érzelmi kapcsolatban, élettársként élt együtt az alperessel, aki - bár ilyen kötelezettség nem terhelte - gondoskodott róla. Az I. rendű felperes és a II. rendű felperes gyermeke kizárták az örökhagyót a közös kft-ből. Ajándék visszakövetelése iránti pert is indítottak ellene, emiatt az örökhagyó és az I. rendű felperes között tettelegességre is sor került. Így, noha valószínűsíthető, hogy az örökhagyó a vagyonát korábban a felperesekre, illetve a II. rendű felperes gyermekére kívánta hagyni, viszonyuk megromlása miatt álláspontja megváltozhatott.

Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint tehát a végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránti igény valamennyi megtámadási ok tekintetében alaptalan volt, ezért az elsődleges keresetet elutasította.

A felperesek, mint az örökhagyó leszármazói, a Ptk. 665. § (1) bekezdése értelmében kötelesrészre jogosultak és ezen a címen őket személyenként a hagyaték 1/4 része illeti meg. A Ptk. 666. § (1) bekezdése szerint a kötelesrész

alapja a hagyaték tiszta értéke, valamint az örökhagyó által élők között bárkinek juttatott adományok juttatáskori tiszta értéke. A kötelesrész alapjához számítandó adományra egyik fél sem hivatkozott. Az örökhagyó hagyatékába tartozó, 1-10. tételekben megjelölt hagyatéki vagyon összértéke 63.092.669 forint, amelyből levonva a 197.160 forintos temetési költséget, a hagyaték tiszta értéke 62.895.509 forint. Ennek megfelelően a felpereseket megillető kötelesrész személyenként 15.723.877 forint.

A Ptk. 672. § (1) bekezdése alapján, főszabály szerint a jogosult a kötelesrészt pénzben igényelheti. Természetben akkor jár, ha az örökhagyó végintézkedésében így rendelkezett, vagy ha ebben az érintettek megegyeztek, illetve ha a bíróság megítélése szerint a pénzbeli kiadás akár a jogosultra, akár a sérelmes lenne.

Az elsőfokú bíróság a (...) hrsz. alatt nyilvántartott ingatlan vonatkozásában figyelembe vette, hogy abban az I. rendű felperes lakik és az, az örökhagyóval közös tulajdonukban állt. Az I. rendű felperesnek tehát alapvető érdeke fűződik ahhoz, hogy ne kerüljön közös tulajdonba az alperessel. Ezért a (...) hrsz. alatt nyilvántartott ingatlan örökhagyó hagyatékát képező 3004/3364 tulajdoni illetőségét 7.615.222 forint értékben az I. rendű felperes tulajdonába adta. Egyebekben az I. rendű felperes részére 8.108.877 forint, a II. rendű felperes javára 15.723.877 forint megfizetésére kötelezte az alperest. A kötelesrész után járó kamatfizetési kötelezettségről - kereset hiányában - nem rendelkezett.

A felperesek a kötelesrész alapjának kiszámításakor a temetési költséget, hagyatéki teherként nem vették figyelembe, ezért az elsőfokú bíróság a kiadott kötelesrészt meghaladóan a másodlagos keresetet részben elutasította.

A perköltség megítélésénél figyelembe vette, hogy az elsődleges kereset alaptalan volt, a másodlagos azonban túlnyomórészt azonos. A másodlagos kereset értéke az elsődleges kérelem értékének fele. A felperesek által előlegezett szakértői díjak az elsődleges kérelemmel összefüggésben merültek fel. Mindezekre figyelemmel a Pp. 81. § (1) bekezdése alapján úgy rendelkezett, hogy a felmerült költségeiket a felek maguk viselik, és a pernyertesség-pervesztesség arányában kötelesek a felperesek illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt kereseti illeték megfizetésére is.

Az ítélet ellen valamennyi fél fellebbezett.

A felperesek az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatásával a végrendelet érvénytelenségének megállapítása és a hagyaték kiadása iránti elsődleges keresetüknek megfelelő határozat meghozatalát kérték. A másodlagos kereset körében kérelmük az volt, hogy kötelesrész jogcímén az I. rendű felperesnek kiadott ingatlanon kívül a (...) hrsz. alatt nyilvántartott ingatlan 2973/20412 részilletőségét, a (...) hrsz. alatti ingatlant, a 1.sz. és 2.sz. számú ingatlanok leltárba vett ingóságait, a

(...) szám alatti ingatlanban leltározott ingók, 1/2 részét az alperes természetben legyen köteles kiadni. Kötelezze továbbá az ítélőtábla az alperest a kötelesrész pénzben térítendő része után az örökhagyó halálától esedékes késedelmi kamat megfizetésére, továbbá a 197.160 forint összegben a temetési költség megtérítésére, valamint a perrel felmerült költségeket viselésére.

Álláspontjuk szerint a bizonyítékok mérlegelése és az azokból levont következtetés számos ponton megalapozatlan és iratellenes, az elsőfokú ítélet a Pp. 206. § (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek nem felel meg. Az elsőfokú bíróság teljesen figyelmen kívül hagyta azoknak a tanúknak a vallomását, akik az örökhagyó belátási képességének hiányát eredményező betegségét igazoló tünetek együttes fennállását támasztották alá. Indokolási kötelezettségét súlyosan megsértve mellőzte annak kifejtését, hogy ezeket miért nem értékelte bizonyítékként. A végrendeleti tanúk és a végrendeletet ellenjegyző ügyvéd több vonatkozásban egymásnak ellentmondó vallomást tettek a végintézkedés körülményei tekintetében, ezért szavahihetőségük megkérdőjelezhető. A két tanú és az ügyvéd az alperessel kifejezetten jó viszonyban van, ezért nem minősülhet teljes mértékben érdektelennek. Az elsőfokú bíróság indokolás nélkül rekesztette ki a bizonyítékok köréből a (cím) alatti ingatlanra vonatkozó 1998. március 24-i keltezésű szerződéseket, amelyekben a kikötött vételár bizonyítja az örökhagyó belátási képességének hiányát.

Érvelésük szerint a gyakorlatban a Pp. 3. § (5) bekezdésében megfogalmazott alapelvnek megfelelően a bíróság alakszerű bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait és minden egyéb olyan bizonyítékot, amelyek a tényállás megállapítására alkalmasak. Ezért a fél által felkért szakértő véleményének egyes megállapításai, a perben beszerzett szakértői vélemény megalapozottságát illetően kétséget támaszthatnak, illetve felvethetik a további bizonyítás szükségességét. Az örökhagyó gondnokság alá helyezése iránt indult eljárásban beszerzett orvosszakértői vélemények megállapítják, hogy a néhai szellemi leépülésének folyamata legalább 1993-ban elkezdődött. Ezért iratellenes az elsőfokú bíróság következtetése a tekintetben, hogy dr. B.J. szakértő véleményének kiinduló pontja téves. Az eljárás során a felperesek az orvosszakértői vélemények ellentmondásaira figyelemmel bizonyítási indítványt terjesztettek elő, elsődlegesen a perben kirendelt dr. B.Gy. és dr. B.J. szakértők meghallgatását, másodsorban új orvosszakértő kirendelését, harmadsorban a szakértői vélemények felülvizsgálatát kérték. Az elsőfokú bíróság az eljárási szabályokat súlyosan megsértve utasította el az indítványokat.

A büntetőeljárásban beszerzett orvosszakértői vélemény egyébként a jelen eljárásban nem vehető figyelembe, mert azt a szakértő orvosi dokumentáció nélkül készítette el, és a vizsgálatnál jelen volt dr. K.S.Z. ügyvéd, aki érdemben

befolyásolhatta annak kimenetelét. A további, más ügyekben készült szakértői vélemények vonatkozásában az elsőfokú bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy azok műszeres vizsgálat nélkül készültek, ezáltal következtetések az örökhagyó belátási képessége hiányának kezdeti időpontjára vonatkozóan nem kellően alátámasztottak. Ez a körülmény különösen indokoltá tette volna, hogy a bíróság nagyobb mértékben vegye figyelembe a felperesek által megjelölt tanúk vallomását, akik egybehangzóan alátámasztották, miszerint néhány éves leépülési folyamat eredményeként 1998 októberében az örökhagyó belátási képessége már teljesen és állandó jelleggel hiányzott.

A másodlagos érvénytelenségi okkal összefüggésben a felperesek szakértőként az (név) Intézetének kirendelését indítványozták és beadványukban megjelölték, hogy a szakértő, mely összehasonlító mintákat értékeljen, milyen kérdésekre válaszoljon. Az elsőfokú bíróság nem ennek megfelelően járt el, ezáltal megfosztotta őket attól, hogy a Pp. 164. § (1) bekezdésében foglaltak alapján bizonyítási kötelezettségüknek eleget tegyenek. A szakértői bizonyítás csupán a tények és körülmények szűk szegmensére szorítkozott, ami súlyosan sérti a felpereseknek a jogviták tisztességes elbírálásához fűződő jogát. A perben dr. D.I. szakértőt (név) bíró rendelte ki, aki ezt követően „elfogultsági bejelentést” tett. Mindezek mellett a kirendelt szakértő véleményének értékelhetőségét kétségessé teszi, hogy az eljáró bíró nem tette feladatává a felperesek által feltett kérdések megválaszolását, amelyek jelentős része az örökhagyó belátási képességének vizsgálatára és a periratok közt rendelkezésre álló végrendeletek aláírásának összehasonlítására irányult. A felperesek által beszerzett grafológiai vélemény több tekintetben is kételyt támaszt a tekintetben, hogy a végrendeleteken lévő aláírás az örökhagyótól származik-e és a néhai az aláíráskor belátási képességgel rendelkezett-e. A perben két végrendelet áll rendelkezésre, amelyeken az örökhagyói aláírások írásmódja, kivitelezése, markánsan különböznek egymástól. Erre figyelemmel az aláírás vizsgálata nem korlátozódhat az egyik példányra.

A harmadlagos megtámadási ok körében utaltak a PK. 86. számú állásfoglalásra, mely egyértelműen meghatározza, hogy a személyazonosság tanúsítására az a tanú képes, aki a végrendelező személyt - különösen személyi igazolvány alapján - azonosítja. O.né P.M. vallomásából kitűnően az örökhagyót korábban nem ismerte, ezáltal a személyi igazolvány megtekintése nélkül személyazonosságának tanúsítására nem volt képes. Mindezek mellett az általa adott személyleírás sem felelt meg az örökhagyó külső jellemzőinek.

A felperesek álláspontja szerint - a negyedleges érvénytelenségi ok tekintetében - a tanúk vallomása és a csatolt írásbeli bizonyítékok egybevetésével megállapítható, hogy az alperes és dr. K.S.Z. tisztességtelen befolyással bírták rá az örökhagyót a végintézkedésre, amelyet ennek hiányában nem tett volna meg. A tanúk közül kiemelték B.S., H.L. és dr. J:Cs. vallomását, melyekből kitűnően az örökhagyó ügyeiben egy csoport (dr. K.S.Z. és az alperes) intézkedett.

A felperesek fellebbezésükben hivatkoztak arra is, hogy az elsőfokú bíróság perjogi értelemben a kötelesrész iránti követelést érdemben helytállóan bírálta el, de számítása során a hagyaték értékéből tévesen vont le a temetési költséget. A Ptk. 671., 677. §-ok és a 679. § (1) bekezdéseiből következően a hagyatéki teher nem vonható le, tehát a kötelesrész alapját a terhek és kötelezettségek figyelmen kívül hagyásával kell megállapítani. Ezért 63.092.699 forint hagyatéki érték után a felpereseket személyenként 15.773.167 forint kötelesrész illeti meg. A II. rendű felperes kérte azt is, hogy az Ítéltábla a Pp. 247. § (1) bekezdés b) pontja szerint eljárva, a Ptk. 677. § (1) bekezdés a) pontját alkalmazva kötelezze az alperest 197.160 forint temetési költség megfizetésére.

A kötelesrész az örökhagyó halálával válik esedékessé. A felperesek a 2005. november 18-án előterjesztett beadványukban a kötelesrész után kamatigényüket is bejelentették. Erre tekintettel ez elsőfokú bíróság tévesen állapította meg, hogy ilyen kérelemmel nem éltek.

Megítélésük szerint az elsőfokú bíróság a körülményeket mérlegelve helytelenül jutott arra a következtetésre is, hogy a kötelesrész természetbeni kiadására vonatkozó kérelem csak részben teljesíthető. A Ptk. 672. § (2) bekezdésében foglaltakra figyelemmel utaltak arra, hogy az örökhagyó végintézkedési szándéka a család, a vérszerinti hozzátartozók felé irányult, ebből következően ingatlanait is a leszármazóira kívánta hagyni. Ugyanakkor a pénzbeli kiadás sérelmes, mivel a (...) hrsz-ú és a (...) hrsz. alatt nyilvántartott ingatlanokat művelésre használják, ezek elvesztése tehát jelentős érdeksérelemmel járna. A hagyatéki leltár 6. és 7. tételei alatt felvett ingók olyan családi kötődésű vagyontárgyak, amelyek különös előszereteti értékkel és jelentőséggel bírnak. Így e vagyontárgyak természetbeni kiadása is indokolt.

Az alperes módosított fellebbezése ugyancsak az elsőfokú ítélet megváltoztatására irányult. A felpereseknek járó kötelesrész pénzbeli megfizetésének elrendelését kérte azzal, hogy ők legyenek kötelesek viselni az elsőfokú eljárásban felmerült költségeket is. Álláspontja szerint a Ptk. 672. § (3) bekezdése értelmében a bíróság az összes körülmény mérlegelése alapján akkor rendelheti el egészben vagy részben a kötelesrész természetbeni kiadását, ha a pénzben való kiadás akár a jogosult, akár a kötelezettre sérelmes. Az eljárás során azonban nem merült fel olyan körülmény, ami a természetbeni kiadást indokolná. Utalt arra, hogy a felperesek nem részben, hanem teljes egészében pervesztesek. Az elsőfokú bíróság elsődleges keresetüket elutasította, míg a másodlagos kereset vonatkozásában az alperes kötelesrészre való jogosultságát nem vitatta, e kérelem tekintetében érdemi ellenkérelmet nem terjesztett elő. Ebből következően a

másodlagos keresettel összefüggésben nem minősülhet pervesztesnek.

Az alperes fellebbezése nem, a felperesek fellebbezése pedig részben alapos.

Az elsőfokú bíróság a széleskörű bizonyítás után, a bizonyítékok okszerű mérlegelésével helyesen állapította meg a tényállást, azt a másodfokú eljárásban kiegészített bizonyítás megerősítette. Alappal jutott arra a következtetésre, hogy néhai Sz.J. örökhagyó 1998. október 14-én kelt végrendelete nem érvénytelen. A felperesek a Pp. 164. § (1) bekezdésében rögzített kötelezettségük ellenére a végintézkedéssel szemben előterjesztett, érvénytelenséget eredményező megtámadási okok fennállását nem bizonyították.

Az elsődlegesen megjelölt érvénytelenségi ok tekintetében - a Ptk. végintézkedés idején hatályos 17. §-ának rendelkezése alapján - a felpereseknek azt kellett aggálytalanul bizonyítaniuk, hogy néhai Sz.J. 1998. október 14-én az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel nem rendelkezett. Az örökhagyóval szemben 1998-tól büntető és több polgári eljárás is indult, melyekben szellemi állapotára vonatkozóan az eljáró bíróságok 1999-ben szakértői véleményeket szereztek be. A szakértők megállapításai körültekintő, személyes vizsgálaton alapultak. A jelen perben kirendelt orvosszakértő ezekkel teljes összhangban állóan nyilvánított véleményt a végintézkedés időpontjára vonatkozóan az örökhagyó belátási képességéről.

A bírói gyakorlat a fél megbízása alapján készült szakértői véleményt, a fél előadásaként értékeli. Dr. B.J. magánszakértő a rendelkezésére bocsátott adatok alapján nyilvánított véleményt. Ebben rögzítette, hogy az örökhagyó betegsége kialakulásának időpontja tudományos módszerekkel nem állapítható meg, így csupán az általános szakmai érvek alapján jutott a néhai belátási képességével kapcsolatban a többi szakértő megállapításánál ellentétes következtetésre.

Megalapozatlan a felperesek kifogása, miszerint az elsőfokú bíróság az elsődleges érvénytelenségi ok tekintetében figyelmen kívül hagyta az általuk megjelölt tanúk vallomását és mellőzte annak kifejtését, hogy azokat bizonyítékként miért nem értékelte. Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásában röviden ismertette a tanúk vallomásának lényeges részeit és azok értékelésével kapcsolatos álláspontját. A cselekvőképesség megítélése a Pp. 177. §-a értelmében különleges szakértelmet igénylő orvosi szakkérdés. Erre figyelemmel az elsőfokú bíróság helytállóan alapította döntését az orvosszakértői véleményekre. Helyesen ítélte meg továbbá, hogy a tanúk vallomása és a felperesek által szolgáltatott egyéb bizonyítékok, valamint a megbízásuk alapján készült szakértői vélemény a perben kirendelt szakértő véleményét kétségesse nem teszi, ezért megalapozottan mellőzte a

további szakértői bizonyítást.

A másodlagos megtámadási ok tekintetében nem volt megalapozott a felperesek érvelése a Ptk. 200. § (2) bekezdésére utalva sem. Az e körben tett előadásukban vitatták a okirat valódiságát, illetőleg az azon lévő aláírás örökhagyótól származó voltát. Nyilatkozatuk tartalma szerint a végrendelet érvénytelenségét helyesen a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjában megkívánt feltétel hiányára alapították. Az ítéltábla az örökhagyó aláírásának valódiságát a rendelkezésre álló peradatokon túl, a másodfokú eljárásban elrendelt bizonyítás kiegészítés során is vizsgálta. Dr. D.I. igazságügyi írásszakértő megfelelő további vizsgálat alapján széleskörű szakmai érveléssel, a rendelkezésre álló további végrendelet példányt értékelve, korábbi véleményét fenntartotta. Rögzítette, hogy az aláírás a végrendelet mindkét példányán az örökhagyótól származik. A szakértő véleményét az ítéltábla ítéltékezése alapjául elfogadta, e körben a végrendeletet készítő ügyvéd és az okiratot aláíró tanúk vallomását is értékelte. A vallomások között - az időmúlásra tekintettel jelentkező emlékezet romlást is figyelembe véve - nem volt olyan lényeges eltérés, amely azok valódiságát kétségessé tette volna. Az írásszakértő véleményéből kitűnően más tudományos módszer hiányában a végrendelet jogszabálytól eltérő elkészítési módját alátámasztó bizonyítás lefolytatására nem volt lehetőség. Erre tekintettel az ítéltábla az elsőfokú bírósággal azonosan, az érvénytelenségi ok fennállását a fenti törvényhely alapján sem látta megállapíthatónak. A felpereseknek a szakértő személyét érintő kifogására tekintettel az ítéltábla kiemeli, hogy a bíróság a Pp. 177. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében a névjegyzékből választása szerint rendelhet ki igazságügyi szakértőt, vagy a külön jogszabályban erre feljogosított intézményt, e körben a felek nyilatkozata nem köti.

A felperesek a Ptk. 631. §-ának a) pontjára alapítva vitatták a végrendelet érvényességét. Arra hivatkoztak, hogy a végrendeleti tanúk közül O.né P.M. nem volt képes a végrendelkező személyazonosságának tanúsítására. Az ítéltábla álláspontja szerint az elsőfokú bíróság ítéltékezésében helyesen érvelt ezzel ellentétesen, és helyes következtetésre jutott. O.né P.M., valamint házastársa tanúvallomásainak egybevetésével egyértelműen megállapítható, hogy a végrendeleti tanú az alperes lányának ismerőseként látásból ismerte az örökhagyót, be tudta azonosítani személyét, és a néhai - mielőtt a tanúkenti közreműködésre felkérte - be is mutatkozott. A hivatkozott törvényhely nem a végrendelkező és a tanú korábbi ismeretségét, kapcsolatát írja elő követelményként, hanem a tanú személyében rejlő azt az adottságot és ismeretet, amellyel a végrendelkező személyazonosságát hiteltérdeklően meg tudja állapítani. O.né P.M. ezekkel az ismeretekkel és képességgel rendelkezett, így az örökhagyó személyazonosságának tanúsítására a személyi igazolvány megtekintése nélkül is képes volt.

A végrendelet érvénytelensége nem volt megállapítható a Ptk. 649. § (1) bekezdés c) pontjában írtak alapján sem. A lefolytatott eljárás eredményeként ugyanis bizonyítottá vált, hogy a végrendelet megalkotását megelőzően az örökhagyó és a

felperesek, valamint családtagjaik között különféle peres eljárásokban is megmutatkozó feszültség alakult ki. Az örökhagyó korábbi lakhelyéről az alpereshez költözött, családjától elfordult, elzárkózott. A felperesek egyetlen olyan tény, vagy körülményt sem tudtak megjelölni - mint ahogyan bizonyítani sem -, mely közvetlenül, tényszerűen az örökhagyó végakarát meghatározó, vagy alakító tisztességtelen befolyásra utaltak volna. Ezzel szemben életszerű, hogy a néhai a vele szoros érzelmi kapcsolatban álló, róla gondoskodó alperest javaiból részesíteni kívánta.

A felperesek másodlagosan az alperest kötelesrész kiadására kérték kötelezni. E körben a hagyatéki leltár 1-3. tételeiben megjelölt ingatlanok, a 6-8. tételek szerinti ingók természetbeni kiadását, továbbá pénzbeli ellenérték megfizetését kérték és igényt tartottak a hagyaték megnyíltának időpontjától a törvényes mértékű késedelmi kamatra is. A hagyatéki vagyontárgyak körét és értékét az alperessel egyezően határozták meg. A perbeli jogvita tehát a kötelesrész kiadásának módjára korlátozódott, mivel az alperes a Ptk. 672. §-ára utalva - a hagyatéki leltár 6. és 7. tételszámai alatt megjelölt ingóságokat kivéve -, pénzben kívánta a kötelesrészt a felpereseknek megfizetni.

A Ptk. 672. § (1) bekezdéséből következően helytálló az alperes álláspontja abban, hogy a jogosult a kötelesrész kiadását elsődlegesen pénzben igényelheti. A Ptk. 672. § (3) bekezdése szerint azonban a kötelesrész pénzben való kiadása mellőzhető, ha az akár a jogosultra, akár a kötelezettre sérelmes, így a bíróság az összes körülmény mérlegelése alapján elrendelheti a kötelesrész egészben, vagy részben természetben való kiadását is.

A hagyatékba tartozó ingatlanokat a felperesek birtokolják. A (...) hrsz. alatt felvett ingatlan - amely az örökhagyó és az I. rendű felperes közös tulajdonát képezte - az I. rendű felperes lakhelyéül szolgál, a (...) hrsz. alatt felvett külterületi ingatlant a felperesek művelik. A hagyatéki leltár 6. és 7. tételszáma alatt megjelölt ingóságok ugyancsak a felperesek használatában vannak. A leltár 9. tételében megjelölt 21.302 forint készpénzt az örökhagyó halálától a II. rendű felperes birtokolja. Mindezek alapján - külön figyelemmel az örökhagyó halálát követő időmúlásra -, a peres felek méltányos érdekét e vagyontárgyak természetbeni kiadása szolgálja. Ezért az elsőfokú bíróságnak a (...) hrsz. alatt felvett ingatlan természetbeni kiadására vonatkozó döntését az ítéltábla maradéktalanul helytállónak találta. Egyebekben pedig a kötelesrész vonatkozásában hozott elsőfokú határozatot megváltoztatta, a (...) hrsz. alatti ingatlant, valamint a 6. és 7. tételszámok alatt felvett ingóságokat a felperesek közös, a 21.302 forintot pedig a II. rendű felperes tulajdonába adta. Ezt meghaladóan - a már felhívott törvényhely alapján - a kötelesrész pénzbeli kiadásáról rendelkezett. Önmagában ugyanis az örökhagyónak a családi vagyon megtartására irányuló szándékára alapított felperesi

érvelés - még bizonyítottság esetén - sem nyújt elegendő alapot a teljes kötelesrészi érték természetben való kiadására. Ahhoz - más esetkörre ide nem értve - az örökhagyó kifejezett rendelkezése szükséges.

Az elsőfokú bíróság a kötelesrész alapjának kiszámításánál a Ptk. 666. § (1) bekezdése értelmében helyesen vonta le a hagyaték értékéből a temetési költséget, hiszen a hagyaték tiszta értéke a terhekkel csökkentett érték. Az ítélet az elsőfokú ítéletet részben megváltoztatva kötelesrész jogcímén további hagyatéki vagyontárgyakat adott felperesek tulajdonába. Ezek értéke, a pénzben fizetendő kötelesrész mértékét csökkenti. Az alperes pénzbeli marasztalásának összegét tehát - az ítélet rendelkező részben foglaltaknak megfelelően - le kellett számítani.

A Ptk. 673. § (1) bekezdéséből, valamint a 301. § (1) bekezdéséből következően a kötelesrész iránti igény a hagyaték megnyíltával válik esedékessé, ezért pénzben történő kiadás esetén a kötelezett ezen időponttól kezdődően késedelmi kamat megfizetésére köteles. Tévedett az elsőfokú bíróság, amikor azt állapította meg, hogy a felperesek a kötelesrész után kamatot nem igényelhetnek, a 74. sorszám alatti beadványban ugyanis kamatkövetelésüket előterjesztették. Erre tekintettel az ítélet az ítélet a hagyaték megnyíltának időpontját figyelembe véve kötelezte az alperest a törvényes mértékű kamat megfizetésére.

Az ítélet az ítélet a felperesek fellebbezésében előterjesztett hagyatéki hitelezői igényt érdemben nem vizsgálta, az ugyanis a Pp. 247. § (1) bekezdésében foglaltakra figyelemmel meg nem engedett keresetváltoztatásnak minősül. A másodfokú eljárásban a keresetváltoztatás csak akkor megengedett, ha az eredeti érvényesített igény alapja lényegében változatlan marad, csupán terjedelmében módosul. A kötelesrész iránti igény, valamint a Ptk. 677. § (1) bekezdés a) pontja szerinti hagyatéki tartozás eltérő jogalaptól származik, így nem vonható e körbe.

A végrendelet érvénytelenségének megállapítása, illetve ennek eredménytelensége esetén a kötelesrész kiadása iránti kereset látszólagos keresethalmazatot alkot. Ez azt jelenti, hogy a felpereseket ugyanabból a jogviszonyból több igény illeti meg, melyek közül az egyik teljesítése a többi teljesíthetőségét kizárja, de az egyik teljesíthetetlensége nem zárja ki a többi sikeres érvényesítését. Az ilyen esethalmazat, feltételesen több keresetalapot foglal magába, de nem jelent valódi kereset többséget. Az ítélet az ítélet a perbeli végrendelet érvényességéről döntött, és ezzel az örökös személyét is meghatározta. A kifejtettekkel következően egyértelmű, hogy a kötelesrész iránti igény érvényesítése nem lehet idő előtti, ezért az első fokú bíróság ítéletének indoklásából, az elsődleges és másodlagos kereseti kérelem vonatkozásában kifejtett érvelést mellőzni kellett, mint ahogy az első fokú ítélet rendelkező részének az elsődleges kereseti kérelem elutasítására vonatkozó rendelkezését is, hiszen valóságos

keresethalmaz hiányában nem kerülhet sor az elsődleges kereset elutasítására sem, ha a másodlagos kérelemnek a bíróság helyt ad. A bíróság elsődleges keresettel kapcsolatos álláspontját az ítélet indokolásának kell csupán tartalmaznia.

A fentiekből következően az elsőfokú bíróság az elsődleges kereseti kérelemről körültekintő bizonyítás után megalapozott döntést hozott. A pervesztesség és pernyertesség, valamint az elsőfokú eljárásban előlegezett költségek arányát helyesen mérlegelve rendelkezett a perköltségről. A felek között a kötelesrész kiadásának módja vitás volt, így a Pp. 80. §-ának (1) bekezdését - mely az alperest a költségviselés alól mentesíthette volna - nem alkalmazhatta. Mindezekre figyelemmel az ítélőtábla e vonatkozásban az elsőfokú ítéletet helytállónak találta, egyebekben pedig a kifejtetteknek megfelelően a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta. A másodfokú perköltségről a pervesztesség és pernyertesség aránya szerint, az előlegezett költséget is tekintetbe véve a Pp. 239. §-ában és a 81. § (1) bekezdésében foglaltak szerint döntött.

Budapest, 2007. február 15.

. Mohácsy Zsuzsanna s.k.
a tanács elnöke

. Hegedűs Mária s.k.
előadó bíró

. Baloginé dr. Faiszt Judit s.k.
bíró

kiadmány hitelül: